

VÄSTMAKTERNAS INVASIONSPLANER MOT NORDEN VÅREN 1940

UR EN SERIE OFFICIELLA DOKUMENT

ETT antal hemliga dokument, som kasta nytt och för oss svenskar viktigt ljus över allierade planer på en invasion i Norge och på förstörelse av de lappländska malmfälten våren 1940, ha i början av detta år publicerats av den kände engelske militäre skriftställaren, Commander Stephen King-Hall, i *Secret History of 1939—1940, Report no. 5*. Sedermera ha dokumenten även återgivits i den av norrmännen i Storbritannien utgivna tidskriften *The Norseman*, vol. 4, nr 2.¹

Commander King-Hall — känd för svensk marin publik genom ett föredrag i Stockholm i våras och för närvarande i färd med att offentliggöra andra dokument från det andra världskriget eller lätta på slöjan över vissa krigshändelser berörande Storbritannien — anför i sitt företal till förevarande aktsamling, att de allierades metoder vid den planerade invasionen voro så diletantmässiga, att Hitler beslöt skynda dem i förväg. Även om Tyskland enligt sakens natur alltid måste räkna med möjligheten av att de allierade ville trygga sin norra flank genom militära åtgärder mot Norge eller Norden överhuvud, synes det dock genom upplysningar under rättegången i Nürnberg och andra nu kända fakta alldeles uppenbart, att den tyska invasionen mot Danmark och Norge den 9 april planlades och igångsattes oberoende av och utan kännedom om de planer som samtidigt sysselsatte de allierade. De nu kända officiella dokumenten om dessa planer återges här nedan i översättning från engelskan. Även om planerna förut varit i stort kända, erbjuda dokumenten mycket nytt om diskussionernas gång och syftemåls innebörd.

¹ Dokumenten publicerades, såsom King-Hall framhåller, första gången redan 1941 i tyska utrikesdepartementets publikation »Die Geheimakte des französischen Generalstabes» utan att de då uppmärksammades. Tydligen har King-Hall vid offentliggörandet översatt dokumenten och protokollen från franska till engelska.

Dokument I (telegram).

»Från: M. Daladier, konseljpresident och utrikesminister.

Till: M. Corbin, fransk ambassadör i London.

Ämne: Hjälp åt Finland. Ingripande i Skandinavien.

Paris 21 febr. 1940 kl. 15,45.

Fortsättning av mitt föregående telegram.

1. Sveriges medgivande är förutsättningen för varje direkt ingripande i Finland av de allierade. Svenska regeringen skulle endast behöva göra järnvägslinjen från Narvik strömlös för att förhindra allierat tillträde till svenskt territorium och följaktligen även till Finland.

2. Svenska regeringen tycks vara besluten att varken lämna Finland militär hjälp eller tillåta främmande trupper att utnyttja svenskt territorium. Det är mycket tvivelaktigt, om en camouflering av allierade detachement såsom »frivilliga» i och för sig skulle råda bot på denna negativa inställning.

3. Det är — oberoende av Chamberlains förhoppningar — ytterst tveksamt, om Sverige självt kommer att hjälpa Finland som kompensation för dess vägran att medgiva passage av allierade trupper. I själva verket veta vi (genom ett telegram från M. Roger Maugras) att Tyska riket har gjort klart för Sverige, att varje officiell hjälp åt Finland kommer att betraktas som casus belli.

4. Det finns bara en faktor, som möjligen kan tänkas förändra svenska regeringens hållning, nämligen övertygelsen att de allierade äro i stånd att lämna Sverige omedelbar och effektiv hjälp mot ett tyskt anfall. Det skulle icke räcka med löften eller försäkringar med avseende på den närmaste framtiden. Endast närvaron av stridskrafter vid svenska gränsen, beredda att gå till omedelbar aktion, skulle på ett förmånligt sätt kunna påverka svenskarna, då de träffa det slutliga avgörandet.

5. Besittningstagandet av de viktigaste hamnarna i Norge, landstigningen i Norge av den första vågen av allierade trupper, skulle ge svenskarna en begynnande känsla av säkerhet. Denna operation borde utföras oberoende av Finlands begäran om bistånd och genomföras omedelbart efter en incident, för vilken Altmarkaffären ger oss grundvalen.

6. Genom att medge passage inom norskt territorialvatten och genom att lämna skydd åt ett bestyckat tyskt fartyg (Altmark), har Norge allvarligt försummat sina skyldigheter som neutral stat.

Brittiska regeringen har rätt att kräva gottgörelse och garantier. I all synnerhet har den rätt att begära internering av Altmark och dess besättning samt att underrätta norska regeringen, att Hans Majestäts regering för framtiden kommer att sörja för erforderlig övervakning av norskt territorialvatten, vars okränkbarhet Oslo-regeringen beständigt visat sig ur stånd att hävda.

7. Om detta förslag besvaras med ett norskt avslag, vilket är mycket sannolikt, måste brittiska regeringen — i det den konstaterar Norges maktlöshet — ofördröjligen bemäktiga sig de baser, som fordras för att den skall kunna bevaka sina rättigheter. Denna ockupation av de norska hamnarna måste utföras som en plötslig operation, som företas av brittiska flottan enbart eller under medverkan av franska sjöstridskrafter och utan att de för Finland avsedda allierade styrkorna utnyttjas. Ju snabbare operationen genomföres, och ju mer vår propaganda kan utnyttja Norges medbrottslighet nyligen i Altmarkincidenten, desto lättare blir det att rättfärdiga företaget inför världsoinionen.

8. Det är onödigt att påpeka, vilket uppseende en dylik operation kommer att väcka i Tyskland och Ryssland och vilken förvirring den kommer att skapa där. Starkast möjliga brittiska stridskrafter, om erforderligt åtföljda av franska detachement, böra landsättas fortast möjligt och koncentreras till de ockuperade hamnarna, så att Sverige, så snart Finlands begäran om hjälp har mottagits, skall inse, att dessa stridskrafter närvaro utgör en garanti för att ytterligare franska och polska trupper komma att anlända. Samtidigt skola de utgöra ett påtagligt vittnesbörd om den hjälp vi kunna ge Sverige, om det besluter att hjälpa Finland eller tillåter oss att så göra.

9. Även om Sverige framhärdar och tillträde till Finland fortfarande nekas oss, komma vi ändå (genom denna operation) att ha skaffat oss fördelen av en dominerande strategisk position gentemot Tyskland i norr; vi komma att ha avskurit transporterna sjövägen av svensk malm; malmfälten komma att ligga inom räckhåll för våra flygföretag; vi komma att inneha ett gynnsamt läge för att möta tilltänkta tyska och ryska företag mot Skandinavien. Man måste komma ihåg, att vårt primära mål är att skära av malmtillförseln till Tyskland, och att — med tanke på krigsplanen i stort — varje slag av allierad verksamhet i Skandinavien är berättigad endast om den gagnar detta ändamål.

10. Om vi icke draga nytta av Altmarkaffären för att omedelbart skaffa oss baser i Norge, finns det vidare all sannolikhet för att

Sverige, under trycket av sin fruktan för Tyskland och sina tvivel på att vår hjälp blir effektiv, kommer att både avslå Finlands framställning och neka oss att använda svenskt territorium (för att hjälpa Finland). Vår planerade expedition kommer att omintetgöras redan före starten, varigenom Tyskland, Ryssland och de neutrala få tillfälle att bedöma, hur pass oförmögna vi äro att övergå från ord till handling.

Edouard Daladier.»

Dokument II.

»PM av general Gamelin, högste befälhavare över armén.

Strängt hemlig.

Nr 104/1

10 mars 1940.

PM rörande fransk-brittiska styrkors deltagande i operationer i Finland.

Alltsedan fientligheterna öppnades (30 nov. 1939) mellan Finland och Sovjetunionen ha franska och brittiska regeringarna ådagalagt sin villighet att lämna Finland effektiv och snabb hjälp i form av flygmateriel och ammunition. Sådan materiel började överlämnas omkring den 20 december — — — — —

Omkring den 16 januari höll franska högkvarteret på att göra upp ett utkast till plan för väpnat ingripande i Finland. Denna plan baserades på landsättning av allierade styrkor i Petsamo, eventuellt — som en säkerhetsåtgärd — i förening med besittningstagande av hamnar och flygplatser vid Norges västkust. Planen förutsåg vidare att operationen, om allt gick i lås, borde kunna utsträckas till Sverige, där vi skulle bemäktiga oss järngruvorna vid Gällivare, en viktig råvarukälla för den tyska försörjningen, samtidigt som vi skaffade oss en ny förbindelselinje Narvik—Luleå.

Den planerade Petsamooperationen överensstämde med de synpunkter, marskalk Mannerheim framlagt för major Ganeval. Vid flera sammanträffanden syntes brittiska högkvarteret vara ense med oss.

Trots detta visade sig britterna under loppet av de interallierade militära konferenserna den 31 januari och 1 februari, som föregingo högsta krigsrådets sammanträde den 5 februari, bestämt förordna en operation mot järnmalmsfyndigheterna i norra Sverige,

varvid de satte frågan om direkt hjälp åt Finland i andra rummet. Operationen mot de svenska malmfyndigheterna skulle som ett sekundärt företag innefatta genommarsch till Finland av endast en del av de deltagande styrkorna — åtminstone till en början. Detta innebar i själva verket, att Petsamooperationen övergavs utom såsom en framtida och sekundär affär.

Denna ståndpunkt blev förhärskande inom högsta krigsrådet. Förberedelser för den skandinaviska expeditionen påbörjades genast, och det var klart för transport av fransk-brittiska styrkor de första dagarna i mars.¹

Ledningen av de avsedda operationerna i Skandinavien har anförtrotts brittiska högkvarteret. Det kunde tydligen inte bli på annat sätt — — —.»

(General Gamelin anger sedan skälen till att britterna borde ha ledningen, bl. a. operationens beroende av brittiska flottan, franska förpliktelser på västfronten o. s. v.)

»Att skapa en krigsskådeplats i norr är ett lockande projekt med tanke på krigföringen i stort. Frånsett de moraliska fördelarna, kommer operationen att skärpa blockaden. Att hejda malmtrafiken till Tyskland är av primär betydelse.

Enligt den allmänna planen skola operationer på Balkan (vilka också planerades vid denna tid) ytterligare bidra till att ekonomiskt kväva Tyskland. Tysklands enda fönster åt yttervärlden kommer därigenom att bli Ryssland, och det tycks ta tid innan tyskarna verkligen kunna tillgodogöra sig de ryska tillgångarna.

Rent militärt och sett ur Frankrikes synpunkt skulle emellertid en insats på Balkan ge större utbyte än en insats i Skandinavien. Huvudkrigsskådeplatsen skulle utvidgas i hög grad. Jugoslavien, Rumänien, Grekland och Turkiet skulle förstärka våra stridskrafter med 100 divisioner. Sverige och Norge skulle endast kunna ge ett ringa tillskott på 10 divisioner. Tyskarna skulle otvivelaktigt vara tvungna att avdela stridskrafter från huvudfronten i proportion härtill som svar på våra åtgärder.

Icke desto mindre äro fördelarna av att skapa en krigsskådeplats i Skandinavien odisputabla; men man får icke underskatta de tekniska svårigheter det för med sig — — —.»

(Här följa ingående militära överväganden.)

¹ Den första kontingenten franska styrkor (en brigad alpjägare) embarkerade omkring 1 mars 1940. En förtrupp kunde ha avsänts mycket tidigare, om man hade gått med på en omedelbar landstigning i Petsamo.

Egenhändig anteckning av general Gamelin:

»Vi böra därför beslutsamt fullfölja våra planer i Skandinavien för att rädda Finland — åtminstone — och för att lägga beslag på den svenska malmen och de norska hamnarna. Men vi måste erkänna, att ur militär synpunkt Balkan och Kaukasus, där man kan beröva Tyskland olja, skulle ge bättre utbyte. Dock är det Italien, som innehar nyckeln till Balkan.

Gamelin.»

Dokument III.

»Kommitténs för studium av den skandinaviska planen 18:e sammanträde.

Nr 926. S/C E.M.I.

Strängt hemlig.

London 11 mars 1940.

Landstigning i Narvik.

Kommittén sammankallades oväntat den 9 mars för att taga del av synpunkter, som framförts under krigskabinettets sammanträde den 8 mars. Vid detta sammanträde hade Mr Winston Churchill uttryckt sin oro för att Norges hållning efter hand skulle komma att äventyra hjälpen åt Finland, i synnerhet efter de första landstigningarna i Narvik. Under sådana förhållanden antydde marinministern, att man inledningsvis borde uppträda med starka krafter utanför Narvik. Det vore icke fråga om att göra en forcerad landstigning utan snarare att 'ådagalägga militär styrka för att slippa behöva utnyttja den'. Mr Winston Churchill skisserade ett förband om en kryssare och några jagare, som anlände till farvattnet utanför Narvik och kastade iland trupper av omkring en bataljons styrka, innan den första konvojen med transportfartyg anlände. Det förutsattes att denna operation skulle utföras av brittiska stridskrafter.

Krigskabinettet hade också hyst tvivel om värdet av att ockupera Stavanger och Bergen.

Kommittén granskade de med den avsedda Narviksoperationen förbundna omständigheterna, och fann inga särskilda svårigheter i densamma. Men kommittén uttalade, att ett beslut att *icke* ockupera Bergen och särskilt Stavanger — vars flygplats lätt skulle kunna tas av tyskarna om icke vi hunne först — skulle medföra ödesdigra konsekvenser.»

Dokument IV.

»Beslut vid högsta krigsrådets 6:e sammanträde.

Strängt hemlig.

28 mars 1940.

Högsta krigsrådet beslöt:

1. Att franska och brittiska regeringarna måndagen den 1 april skulle sända norska och svenska regeringarna en not, baserad på § 7 i den av brittiska regeringen uppgjorda promemorian, d. v. s. av följande innehåll:

a) De allierade regeringarna kunna icke tillåta ett förnyat anfall på Finland¹, varken från rysk eller tysk sida. Om ett nytt anfall skulle äga rum, och om norska och svenska regeringarna skulle vägra att underlätta de allierade regeringarnas strävanden att bistå Finland på sätt de bedömde ändamålsenligt, och — a fortiori — om dessa regeringar (norska och svenska) skulle försöka hindra dylikt bistånd, skulle denna hållning av de allierade betraktas som stridande mot deras vitala intressen och framkalla däremot svarande åtgärder.

b) Om Sverige och Norge skulle ingå en ensidig politisk överenskommelse med Tyskland, skulle detta av de allierade anses som en ovänlig handling...

c) Varje försök från Sovjetunionens sida att från Norge förvärva någon bas vid Atlantkusten skulle strida mot de allierades vitala intressen och framkalla motsvarande åtgärder.

d) De allierade regeringarna skulle bli nödsakade att vidtaga lämpliga åtgärder för att skydda sina intressen, om norska och svenska regeringarna skulle vägra, indraga eller begränsa de handelsleveranser eller det handelstonnage, som de allierade anse oundgängliga för krigföringen, och som de skandinaviska regeringarna skäligen kunna ställa till förfogande.

e) Slutligen, i betraktande av att de allierade utkämpa kriget för mål, som ligga lika mycket i de små staternas som i deras eget intresse, kunna de allierade icke tillåta, att krigets förlopp påverkas av de fördelar, som Sverige och Norge lämna Tyskland. De förklara därför, att de förbehålla sig rätten att vidtaga sådana mått och steg, som de bedöma erforderliga för att förhindra Tyskland att i Sverige och Norge erhålla förnödenheter, som det kan draga nytta av i krigföringen till de allierades skada.

¹ Finland hade accepterat de ryska fredsvillkoren den 13 mars 1940.

2. Denna not kommer den 5 april att följas av minutläggningsoptioner inom norskt territorialvatten och operationer mot den tyska sjöfart, som härigenom tvingas ut från norskt vatten.

3. Under förutsättning av franska krigsutskottets bifall kommer operationen 'Royal Marine' att taga sin början den 4 och verksamhet i luften den 15 april.

4. De franska och brittiska staberna komma att uppgöra planer för att avbryta den tyska sjötrafiken från Luleå så snart Bottniska viken är öppen för sjöfart.

5. Sådana åtgärder, som må befinnas möjliga, komma att vidtagas för att minska oljeleveranserna från Rumänien till Tyskland.

6. Franska och brittiska experter komma omedelbart att närmare studera planen att bomba det ryska oljeområdet i Kaukasus. Särskilt kommer att studeras:

a) möjligheterna att nå effektiva resultat genom en sådan operation;

b) Sovjetunionens sannolika reaktion vid en dylik operation;

c) Turkiets sannolika hållning.

7. Utförliga planer härför komma att utarbetas av de brittiska och franska staberna. Alla förberedelser, som kunna vidtagas på förhand (såsom att sända bomber till Mellersta östern), komma att verkställas, så att inga dröjsmål uppstå, om beslut fattas att utföra operationen.»

Dokument V.

Hemlig och personlig anteckning av amiral Darlan till krigs- och försvarsministern. Daterad den 12 april 1940.

Ifrågavarande dokument återgives icke här. Darlan rättfärdigar i dokumentet sina påpekanden att man sölat med att sätta igång expeditionen till Norge. Han bevisar att tyska krigsledningen »på grund av bristande sekretess på allierat håll» »måste ha känt till våra beslut», och han påpekar, att han den 30 mars kraftigt framhöll, att skyndsamhet var nödvändig. Han framlägger vittnesbörd, riktade mot briter, vilka den 5 april plötsligt tillkännagåvo, att »den första konvojen icke kunde avgå förrän den 8, och att — eftersom den hamn, som utsetts i Norge rymde endast sex fartyg — *den franska kontingenten icke borde räkna med att landstiga förrän den 26 april*». (Kursiveringen är Darlans. — *King-Hall*.)

Dokument VI.

(Dokumentet utgöres av en odaterad och osignerad anteckning, som upptill är adresserad »A Churchill». Den är betecknad såsom strängt hemlig. Möjligen utgör den ett koncept [kanske av Reynaud], skrivet mot slutet av april. Dess innehåll är följande):

»Expeditionen till Norge har omintetgjorts främst därför att ingen har haft ledningen av den. Under någon tid var det krigskabinettet, som — sammanträdande ungefär som en administrativ rådsförsamling — fattade beslut mycket långsamt och utan att vilja ta den minsta risk, som om det skötte ett industriellt eller kommersiellt företag.

För närvarande är det en kommitté, sammansatt av representanter för krigsministeriet, amiralitetet och flygministeriet, som fattar beslut.

Varken den brittiske generalen Massy (som det talades om på sin tid) eller den franske generalen Audet, ge intryck av att vara verkliga befälhavare.

Vi veta ingenting om vad som händer i Narvik.

Det måste bli en befälhavare, och endast en, för denna expedition.»

Andra dokument behandla de allierade operationerna i Norge efter den tyska invasionen. Av dessa återgives här följande aktstycke från ett sammanträde i London med högsta krigsrådet, vilket berör dessa operationers misslyckande:

Dokument VII.

»Protokoll vid högsta krigsrådets 9:e sammanträde.

London 27 april 1940.

Hemlig.

Närvarande: *Brittiska:* Mr Neville Chamberlain, Lord Halifax, Mr Winston Churchill, Sir Samuel Hoare, Mr Oliver Stanley, Sir Dudley Pound, Sir Edmund Ironside, Sir Cyril Newall, Sir Alexander Cadogan, Sir Edward Bridges, Colonel Hollis, Captain Berkely.

Franska: M. Reynaud, M. Daladier, M. Campinchi, M. L. Eynac, M. Corbin, General Gamelin, Amiral Darlan, General Vuillemin, General Mittelhauser, General Lelong, General Decamp.

Dessutom: Count Raczynski för Polen samt norske ministern i London, M. Colban.

Efter att ha välkomnat de franska representanterna och erinrat dem om att vid högsta krigsrådets sammanträden den 22 och 23 april fullständig enighet nåddes mellan de båda regeringarna beträffande åtgärderna i Norge, tillkännagav Mr Neville Chamberlain, att han i korthet önskade klarlägga de omständigheter, som sedermera fullständigt hade förändrat läget, och beträffande vilka M. Corbin torde ha informerat franska regeringen.

De allierade hade lyckats landsätta 13,000 man — — — vid Namsos och Åndalsnes utan att förlora en enda man. På södra fronten hade en styrka trängt fram ända till Lillehammer och uppnått kontakt med norrmännen. På norra fronten hade de brittiska styrkorna nått Steinkjer. Dessa rörelser hade icke mött något fientligt motstånd.

Planerna förutsatte regelbunden förstärkning av dessa båda grupper, och man hoppades kunna innesluta Trondheim, placera staden som i en kniptång mellan de båda arméstyrkorna och slutligen erövra den.

Före sin avresa till Paris sistlidne måndag hade premiärministern fått veta, att ett flyganfall hade utförts föregående lördag mot Namsos och att järnvägsstationen blivit förstörd. Denna nyhet hade i hög grad oroat brittiska regeringen. Men samma dag hade två ytterligare meddelanden ingått, som varit betydligt mer uppmuntrande. Det första var en av britterna uppsnappad begäran om hjälp från den tyske befälhavaren i Trondheim. Det andra var rapporten, att transportfartyget 'City of Algiers' anlänt till Namsos och lyckats landsätta de medförda trupperna. Brittiska regeringen hade därav dragit slutsatsen, att den första rapporten om lördagens flyganfall sannolikt varit överdriven.

Läget tycktes då ha varit följande: man hade haft ett bakslag vid Namsos men Åndalsnes hade icke bombats allvarligt. Med andra ord: norr om Trondheim hade vår framryckning hejdats; söder om staden utvecklade den sig tillfredsställande.

Mr Chamberlain och hans kolleger hade ansett det norska vågspelet vara fullt av risker och faror. De hade aldrig trott, att dess framgång vore säker. Vid högsta krigsrådets senaste sammanträde hade Mr Chamberlain själv påpekat, att de allierade icke skulle kunna förstärka sina trupper i Norge lika snabbt som tyskarna. Marinministern hade i sin tur uttalat allvarliga farhågor för expeditionens framtid och förklarat, att man icke finge blunda för att operationen vore ytterst vågsam.

Icke desto mindre kände man vid den tiden ingen särskild oro

i London. Förberedelser vidtoges för att verkställa planerad landsättning av ytterligare trupper samt sända materiel, särskilt luftvärnsbatterier. Det hade varit olyckligt, att ett fartyg blivit torpederat som medförde transportmateriel och Boforskanoner, avsedda för Åndalsnes, men sådana förluster hade man alltid räknat med, och ingen hade tagit särskilt illa vid sig.

Olyckligtvis hade det allmänna läget försämrats mycket snabbt. Samma kväll hade London nåtts av nyheten att general Carton de Wiart's styrka hade stött samman med tyskarna och måst retirera efter att ha lidit avsevärda förluster. Rapporterna antydde, att brittena uppträtt på egen hand utan att hålla kännning med de franska trupper, som också landstigit i Namsos. Senare rapporter förklarade, att de brittiska trupperna ryckt fram omedelbart, under det att de franska trupperna varit ur stånd att förflytta sig, enär flyganfallet den 20 förstört en del av deras materiel och ammunitionsförråd.

Sedan följde meddelanden om upprepade flyganfall i södra sektorn. Därpå de ännu allvarligare rapporterna, att den brigad, som trängt fram till Lillehammer, tvingats dra sig tillbaka för tyska styrkor, som voro väl beväpnade och rikligt utrustade med artilleri och stridsvagnar. Slutligen erfor man, att starka tyska styrkor trängde fram längs den östra järnvägen Oslo—Trondheim och framryckt 70 km på 48 timmar.

Alla de i London emottagna rapporterna underströko de oupphörliga tyska flyganfallens förödande verkan och den ofantliga fördel fienden hade av sin överlägsenhet i luften. Denna överlägsenhet berodde i stor utsträckning på att brittena icke kunde föra sina jaktplan till Norge. Man hade inga flygfält, där de kunde betjänas. Allt vad Royal Air Force kunde göra var att varje natt bomba flygfälten i Stavanger, Oslo och Aalborg (i Danmark) med ansenliga styrkor. Den sistnämnda platsen tjänade som bas för de tyska transportflygplanen.

Dessa anfall blevo icke utan resultat. Avsevärd skada tillfogades flygplatserna och många fientliga flygplan förstördes. Men man får komma ihåg, att det antal flygplan, som tyskarna använda i Norge uppgår till endast 10 % av deras totala styrka i luften, av vilken nio tiondelar lugnt ligger kvar i Tyskland. Britterna äro å andra sidan tvungna att utnyttja praktiskt taget hela sin styrka och lida dagligen förluster, vilka — ehuru små under varje operation för sig — tillsammans börja väcka bekymmer.

Det börjar med andra ord för varje dag bli klarare, att opera-

tioner, vilka under förra kriget skulle ha varit mycket enkla att genomföra, i dag stöta på nästan oöverstigliga svårigheter på grund av flyganfall, vilka riktas icke så mycket mot trupperna som fastmer mot deras baser. Senast i dag på morgonen hade brittiska regeringen fått veta, att ett flyganfall mot Åndalsnes hade antingen fullständigt förstört eller åtminstone allvarligt skadat den enda återstående intakta kajen.

Det är förvisso ett fruktansvärt problem att nödgas operera med stridskrafter på andra sidan havet, när fienden har herraväldet i luften.

Just nu är läget följande: på Namsosfronten ha de skingrade resterna av den brittiska brigaden lyckats få kontakt med de franska alpjägarna. På denna front ha tyskarna slutat rycka fram och ha grävt ner sig i närheten av Steinkjer. Läget har alltså stadgat sig här, och det finns en fast punkt, åtminstone för tillfället. General Gamelin har framlagt vissa förslag, hur vi bäst skola utnyttja detta förhållande. Särskilt föreslår han en fortskridande reträtt nordvärt, för att kunna försvara Narviksområdet. Dessa förslag måste diskuteras av de militära experterna. De äro förvisso värda beaktande.

I söder dra sig britterna tillbaka längs den västra järnvägen Oslo—Trondheim. Man bör observera, att de två järnvägslinjer, som förena dessa städer, skiljas åt av en bergskedja, och att britterna aldrig ha lyckats nå den östra sträckan. Denna hålles av norrmännen, och man hoppades, att dessa våra bundsförvanter åtminstone skulle ha lyckats utföra förstörelsearbeten för att därigenom fördröja fiendens framträngande. Av ett eller annat skäl tyckas dessa förstörelsearbeten icke ha blivit utförda, och tyskarna tränga snabbt framåt. De ha redan passerat Röros och äro nära Stören, där de två bansträckorna förena sig. Då de nå fram till föreningspunkten, komma de att nå samband med sina trupper i Trondheim och hota järnvägen till Dombås. Denna järnvägslinje hålles för närvarande av brittiska trupper, som ha förstärkts med 15:e brigaden ur reguljära armén, som landsatts i Åndalsnes. Frågan är vilka order, som böra ges dessa trupper.

Alla dessa underrättelser nådde London så sent som i torsdags. Intill dess hade vi endast fått fragmentariska rapporter, som icke gjorde det möjligt att skapa sig någon klar bild av läget. Nu ser man å andra sidan blott allt för klart, att situationen blir sämre dag för dag. Britterna äro modfällda på grund av sina misslyckade försök att möta de tyska flyganfallen. De hade hoppats kunna

använda en tillfrusen sjö som startplats för jaktplan. Aderton sådana lyckades landa på sjön. Men de bombades av fienden, innan de kunde börja sin verksamhet. Amiralitetet gjorde i sin tur ett desperat försök. Två hangarfartyg beordrades till ett läge 100 sjömil från norska kusten och 33 flygplan sattes in mot fiendens bombplan. De genomförde sitt uppdrag och sköto ner ett antal fientliga plan, men 10 brittiska flygplan förlorades, d. v. s. omkring en tredjedel av hela styrkan. Det är givet, att jaktplan, som operera från hangarfartyg, icke kunna uträtta lika mycket som sådana, som operera från baser i land.

Brittiska regeringen har därför kommit till slutsatsen, att det icke är möjligt att bemästra läget i luften, då man måste operera från baser, som ligga flera hundra mil (engelska) från operationsområdet. De brittiska flygplanen operera faktiskt nästan på yttergränsen av sin aktionsradie. Enda sättet att kunna möta det tyska flyget på jämbördiga villkor är att upprätta flygfält på platsen. Olyckligtvis ha de allierade intet flygfält i Norge, och sådana kunna icke improviseras.

Följden av allt detta är, att det är praktiskt taget omöjligt att få iland tung materiel, dels därför att kajerna äro förstörda, dels därför att det endast är möjligt att lossa under de mörka timmarna, vilka nu bli kortare och kortare där uppe i norr. Man kan därför icke längre hoppas på att erövra Trondheim. Mr Chamberlain trodde, att detta också vore general Gamelins åsikt.

En sådan slutsats är givetvis icke detsamma som ett beslut att evakuera. Även om brittiska regeringen tror, att det är omöjligt att ta Trondheim, så inser den, att kampen på denna front bör hållas i gång så länge som möjligt. Den inser, att en evakuering skulle få mycket allvarliga följder. Samtidigt måste den fråga sig, hur länge det kommer att bli möjligt att underhålla trupper inom detta område. General Gamelin har gjort vissa förslag. Dessa granskas nu av de militära experterna. Det är de och icke vi civila, som måste avgöra, vad som lämpligen bör göras med hänsyn till vad som är praktiskt genomförbart.

Premiärministern upprepade, att vare sig evakueringen ägde rum förr eller senare, skulle följderna säkerligen bli mycket obehagliga.

Läget vid Narvik är helt annorlunda. Denna plats har alltid ansetts ha väsentlig betydelse, eftersom det är därifrån man kan nå de svenska järngruvorna, och eftersom det är ett av de allierades främsta mål att hindra tyskarna att utnyttja dessa. För närva-

rande lamslås operationerna vid Narvik av vädret, som är fruktansvärt. Djup snö täcker hela området och våldsamma snöstormar rasa. Icke desto mindre ha alla förberedelser gjorts för ett kraftigt anfall, så snart vädret tillåter. Anfallets mål är att erövra staden och att sedan med hjälp av alpjägarna tränga fram till svenska gränsen. Brittiska regeringen har klart för sig, att detta anfall måste insättas vid första möjliga tillfälle. En allierad framgång i norr, som sammanfölla med vår reträtt i söder skulle bevisa de allierades viljekraft och militära styrka.

Det kan emellertid icke förnekas, att läget i fråga om Sverige har försämrats till följd av det tyska framträngandet längs Sveriges flank. Regeringen i Stockholm har ett svagt utgångsläge, då det gäller att motstå tyska påtryckningar. Det kan befaras, att tyskarna komma att utöva stark påtryckning på svenska regeringen för att förmå den att genom hot hindra oss att nalkas området kring malmfälten. Det är därför icke säkert att vi, även om vi ta Narvik, komma att kunna ta järngruvorna i besittning. Det råder intet tvivel, att det skulle bli ett hårt slag för Tyskland, om de allierade kunde vinna kontroll över dem. Det oaktat skulle verkan icke bli så omedelbar, som resultatet av en aktion mot källorna för Tysklands oljeförsörjning.

Premiärministern instämde tillfullo i den redogörelse, M. Corbin föregående dag hade lämnat för de allvarliga politiska och psykologiska konsekvenserna av en allierad evakuering av Norge. En sådan skulle säkerligen leda till djup modfällighet bland de neutrala både i Nederländerna och på Balkan.

I fråga om Italien skulle följderna kunna bli ännu allvarligare.

Under de senaste 24 timmarna hade brittiska regeringen erhållit vissa underrättelser rörande Italien från en källa, som redan flera gånger visat sig tillförlitlig. Det förefaller enligt denna rapport som om Stora Fascistrådets senaste sammanträde varit mycket stormigt, men som om M. Mussolini vunnit slaget och det tycks ha beslutats, att Italien skulle inträda i kriget den 1 eller 2 maj och börja med att anfälla Malta och Gibraltar. Omnämmandet av Gibraltar ger anledning till farhågor, att det existerar något hemligt samförstånd mellan Spanien och Italien.

Det är därför möjligt, att de allierade om några få dagar komma att befinna sig i krig med Italien såväl som Tyskland.

Det måste erkännas, att de allierades resurser till lands och i luften icke äro tillräckliga för att vi skola kunna ge oss in på ett krig i mellersta Skandinavien och ett annat i Italien. Italiens in-

träde i kriget skulle vara nog för att tvinga oss att överge det skandinaviska företaget.

Möjligheten att Italien går till anfall mot de allierade ställer oss inför problem, som icke studerades vid högsta krigsrådets senaste sammanträde. Då diskuterades möjligheterna för sådana italienska åtgärder mot oss, som icke vore att betrakta som krigshandlingar. Man övervägde endast, vilka åtgärder som skulle vidtagas i händelse av ett italienskt anfall på Jugoslavien och Korfu, och det beslöts, att de allierade icke kunde förbli passiva.

Mr Chamberlain önskade för tillfället endast hänvisa till denna nya sida av saken. De allierade finge icke stirra sig blinda åt ett håll utan måste se sig omkring. Brittiska regeringen ansåge, att därest högsta krigsrådet i dag skulle komma överens om att det icke vore möjligt att bibehålla den allierade positionen i södra Skandinavien, skulle det vara av väsentlig betydelse att åstadkomma en comeback någon annanstans. Denna motstöt kunde kanske utgöras av ett anfall, riktat mot Tysklands hjärta. Premiärministern kom inte just nu med några direkta förslag. Han nöjde sig med att dra upp frågan och föreslå, att den skulle tas upp till granskning. Såsom operationsmål kunde tänkas de inhemska resurserna för den tyska oljeförsörjningen, sjöfarten på Rhen etc. — Säkerligen skulle man kunna finna ut var en effektiv motstöt borde sättas in, men återigen sade sig Mr Chamberlain för tillfället vilja avstå från att göra preciserade förslag.¹

M. Paul Reynaud förklarade på egna och sina franska kollegers vägnar, att det glädde dem att ha möjlighet till en öppen diskussion angående det mycket allvarliga läget i Skandinavien. Mr Chamberlain hade först redogjort för detta läge i och för sig och sedan satt det i relation till en tänkbar italiensk aggression. Beträffande det sistnämnda måste *M. Reynaud* säga, att han hyste sina tvivel. När det gällde italienarna, borde man aldrig förbise, att det kunde vara fråga om bluff.

I fråga om Skandinavien hade den allierade operationen två ändamål:

1. Att i Trondheimområdet landsätta tillräckliga krafter för att understödja det norska motståndet och utöva ett hälsosamt inflytande på svenskarna. Den främsta uppgiften var att skapa en ny krigsskådeplats, där tyskarna skulle förbruka sina soldater,

¹ *Härtill anmärker King-Hall*: En typisk anmärkning av en politiker under krig.

sin materiel och i synnerhet sitt flyg samt framför allt sina reserver, främst oljereserverna.¹

2. Att avskära järnmalmstillförseln till Tyskland. I denna fråga och som svar på de uttalanden Mr. Chamberlain just gjort anförde M. Reynaud, att enligt hans uppfattning olja icke var viktigare för Tyskland än järnmalm, och att de allierade i varje fall icke hade ett lika gynnsamt utgångsläge för operationer i Rumänien som i Skandinavien.

En allierad reträtt i mellersta Norge skulle — det fick man icke fördölja — innebära en stor katastrof ur både moralisk och politisk synpunkt. De återverkningar den skulle få på tyskarna, på de neutrala och även bland de allierade själva voro omöjliga att beräkna. Icke desto mindre var den franska konseljpresidentens personliga åsikt, sedan han hört Mr Chamberlains översikt, följande:

Expeditionen till mellersta Skandinavien, för vilken de allierade hade avdelat avsevärda truppstyrkor och satt sin prestige på spel, hade baserats på ett tekniskt misstag. Det var omöjligt att genomföra operationen utan att förfoga över åtminstone en god hamn och några flygbaser. Redan i avsaknad av endera, skulle operationen ha varit svår; men utan någondera delen måste man fråga sig, om operationen någonsin haft minsta utsikt att lyckas.

Vad borde man under sådana omständigheter göra? M. Paul Reynaud ansåg, att man borde göra ett försök att nå ett dubbelt syfte. För det första rädda sitt ansikte i den ringa mån, detta ännu var möjligt. Skulle det inte vara tänkbart att i detta syfte förstöra de tyska fartygen i Trondheim samt försöka, som general Gamelin hade föreslagit, hålla kvar några styrkor i det södra bergområdet för att hålla fienden sysselsatt och visa, att vi icke alldeles förlorat fotfästet? För det andra måste vi försvara Narvik. Företaget i norr är långt ifrån hopplöst. I själva verket måste vi se till att det utvecklas vidare. Men vi måste räkna med en fiende, som är mycket snabb i sina rörelser och som är i stånd att slå hårt och som, om vi gåve tappt i centern, omedelbart skulle kasta alla sina styrkor mot Narvik. Om också endast för att gardera anfallet mot denna hamn, skulle det vara klokt att fortsätta med ett visst motstånd nära Trondheim. Skulle det vara tekniskt genomförbart, frågade konseljpresidenten, att utföra en spärrningsoperation vid

¹ *Härtill anmärker King-Hall:* Man har svårt att föreställa sig en mer orimlig strategisk uppfattning. Är det icke fruktansvärt, att sådana män kunna vara ledare för nationer i krig och ha ansvar för beslut, av vilka tusentals människoliv bero. Det är tillräckligt för att göra Mars till pacifist!

Trondheim av liknande slag som Zeebrügge-operationen under förra kriget? Dessutom måste vi försvara vägen — hur dålig den än är — från Trondheim till Narvik. General Gamelin anser, att de allierade styrkor, vilka landstigit norr om Trondheim, under en fortskridande reträtt norr om Namsos borde fördröja det tyska framträngandet mot Narvik. Detta är en teknisk fråga, men det vore bäst att fatta beslut omedelbart om de två förslag general Gamelin framlagt, beträffande vad som bör göras söder om Trondheim och vid Namsos.

Vad beträffar en operation mot järngruvorna, frågade sig M. Paul Reynaud, huruvida det icke vore möjligt att göra den svenska regeringen ett erbjudande, analogt med det som gjordes till Rumänien under kriget 1914—18, som följd varav de rumänska oljekällorna hade förstörts. Man skulle kunna erbjuda svenskarna ett visst penningbelopp som kompensation för att järngruvorna förstördes. Denna förstörelse borde vi utföra själva.

Efter att utan framgång ha ingripit i Skandinavien för att skydda *ett* fritt land skulle det vara synnerligen motbjudande för de allierade att helt enkelt våldföra sig på ett annat fritt land. Genom att Sverige erbjödes en gottgörelse, skulle detta land kanske kunna förmås att ge oss fria händer i fråga om gruvorna.

Det fanns även en annan fråga, som oroade franska regeringen. Skulle icke norska regeringen, i händelse att de allierade styrkorna droges tillbaka, föga sig i ett fredsslut med Tyskland? Var fanns norske konungen? Vore det icke lämpligt att ge honom asylrätt liksom man gjort med polska regeringen? Vad erfordrades för att visa, att det fortfarande existerade en livskraftig norsk statsbildning sida vid sida med de allierade, och därigenom undvika ett fredsslut mellan Norge och Tyska riket.

Slutligen borde man icke blunda för det faktum, att en evakuering av Skandinavien skulle bli en chock för franska och brittiska allmänna opinionen, som på intet sätt hade förberetts på en sådan motgång. Det vore klokt att samordna meddelandena härom i de båda ländernas press. M. Paul Reynaud föreslog, att de båda ländernas informationsministrar omedelbart skulle ta kontakt med varandra.

Som sammanfattning förklarade franske konseljpresidenten, att han var övertygad, att han uttryckte icke blott sin egen utan också alla sina kollegers — och i all synnerhet M. Daladiers — åsikt, när han med eftertryck krävde, för det första att man skulle rädda sitt ansikte så mycket möjligt genom att icke förhastiga sig ifråga

om evakueringen från det södra området, och för det andra att vägen till Narvik skulle försvaras energiskt.

Mr Neville Chamberlain besvarade omedelbart de tre särskilda förslag, som framlagts av franske konseljpresidenten:

1. Vad beträffar att göra ett erbjudande till Sverige för att förmå detta land att förstöra järngruvorna, ansåg premiärministern, att detta icke är en fråga om pengar. Sverige kommer nu att bli avskuret från yttervärlden till följd av den tyska ockupationen av Norge, och kommer endast att kunna upprätthålla förbindelser i den utsträckning Tyskland medger. Det är Tyskland, som kommer att leverera till Sverige de förnödenheter landet behöver, och det är nästan säkert att Tyskland kommer att fordra betalning i järnmalm. Kan man verkligen vänta, att svenskarna skulle gå med på att tillintetgöra den enda bytesvaran de kunna erbjuda tyskarna? Det rumänska precedensfallet låg helt annorlunda till. Rumänska regeringen förstörde oljekällorna efter det att landet invaderats av tyskarna. Om Sverige skulle invaderas av Tyskland, skulle det troligen gå med på att järngruvorna förstördes. I motsatt fall vore detta mycket osannolikt.

2. Ifråga om konungen av Norge vore M. Paul Reynauds förslag utmärkt. Premiärministern visste icke, var konungen befann sig, utom att han var någonstans söder om Trondheim. I varje fall vore ingenting enklare än att nå förbindelse med honom. De brittiska förslagen äro följande. Om konung Haakon, såsom han tillkännagivit, besluter att stanna i Norge, borde han bli erbjuden transport till Narvik eller Tromsö eller någon annan plats i norr. Om detta är omöjligt, skulle brittiska regeringen givetvis erbjuda honom en fristad. Som franske konseljpresidenten redan sagt, vore det av väsentlig betydelse att visa, att Norge fortfarande existerade, om också blott till namnet.

3. M. Paul Reynauds förslag att samordna publicerandet av nyheten i Frankrike och Storbritannien är också utmärkt, och brittiske informationsministern skall med nöje träda i förbindelse med sin franske kollega i denna fråga. För övrigt har brittiska pressen redan idag på morgonen börjat förbereda allmänna opinionen, vilken hade börjat räkna med en allierad framgång. Men dagens morgontidningar ha understrukit företagets svårigheter, i synnerhet de som härröra av fiendens överlägsenhet i luften. Det är nödvändigt att påverka icke blott pressen utan även BBC.

Till yttermera visso sammanträder brittiska parlamentet på tisdag och kommer säkerligen att begära ett klarläggande av

frågan från regeringens sida. Om regeringen måste avge en offentlig deklARATION, kan den givetvis icke säga mycket. Men det är troligt, att ett hemligt sammanträde ordnas, och då kan regeringen tala öppnare och framlägga de uppkomna svårigheternas verkliga art. Vid det senaste hemliga sammanträdet i Westminster bibehölls sekretessen på ett utmärkt sätt. Givetvis kommer beslutet att evakuera att hållas hemligt, tills operationen slutförts.

Vad beträffar den grundläggande frågan vilket initiativ som skulle tagas inför den föreliggande situationen i Norge, hade tydligen franske konseljpresidenten haft samma åsikt som Mr Chamberlain. Vi måste rädda vårt ansikte och trygga Narvik. Hur kunna vi rädda vårt ansikte? Trondheimsfjorden bevakas redan av brittiska flottan. Det finns endast en tysk jagare och en torpedbåt inne i fjorden. Ifråga om general Gamelins förslag falla de inom de militära experternas verksamhetsområde, men i stort sett överensstämmer de med brittiska regeringens åsikter.

M. Paul Reynaud uttryckte sin tillfredsställelse över att man i princip var överens ifråga om general Gamelins förslag. Det tillkomme de militära experterna att närmare utforma beslutet.

I det han återvände till sitt förslag att erbjuda Sverige en gottgörelse som kompensation för framtida förstörelse av järngruvorna sade konseljpresidenten, att det gällde att komma underfund med huruvida svenska regeringen skulle gå med på en sådan operation. Vad han närmast tänkte på var ett läge, då de allierade funne det omöjligt att hålla sig kvar i Narvik och beslöte sig för att förstöra gruvorna. Erbjudandet av kompensation avsåg att mildra den chock, som ett dylikt beslut säkerligen skulle framkalla i Sverige.

Franska regeringen, slutade *M. Reynaud*, har noga uppmärksammat situationens allvar. Den anser, att ju allvarligare situationen är, desto nödvändigare är det att upprätthålla den fransk-brittiska solidariteten, och den är besluten att ge uttryck åt denna solidaritet i handling.

Mr Neville Chamberlain frågade därpå *M. Paul Reynaud*, om denne önskade göra något uttalande angående den fråga, som *Mr Chamberlain* hade dragit upp vid slutet av sin redogörelse för läget (d. v. s. någon åtgärd att motverka misslyckandet i Norge).

M. Paul Reynaud meddelade, att han icke önskade göra detta.